

การศึกษาสร้างตัวแบบสภาพลเมืองจังหวัดปทุมธานีสู่ความเข้มแข็งประชาธิปไตยไทย

ดรณศักดิ์ ตติยะลาภะ^{1*} ภัคคัต์ กัลยาณมิตร² เอก ศรีเชลียง³

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยครั้งนี้ 1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และรับฟังความคิดเห็นของภาคประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองให้นำไปสู่การสร้างสภาพลเมืองจังหวัดปทุมธานี 2. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมทาง การเมืองของภาคพลเมือง รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความเชื่อมโยงและสร้างรากฐานประชาธิปไตยให้เข้มแข็งและยั่งยืน และ 3. เพื่อสร้างตัวแบบสภาพลเมืองของจังหวัดปทุมธานีและนำไปสู่ความเข้มแข็งของประชาธิปไตยไทย

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่น ตัวแทนสภาองค์กรชุมชน อำเภอละ 3 คน รวมทั้งสิ้น 7 อำเภอ จำนวน 21 คน การเปิดเวทีประชาคม (Focus Groups) จากตัวแทนประชาชน ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่รัฐ โดยครั้งที่ 1 มาจาก 7 อำเภอ อำเภอละ 120 คน รวมทั้งสิ้น 840 คน และในครั้งที่ 2 ตัวแทนอำเภอละ 20 คน ทั้งหมด 7 อำเภอ รวมทั้งสิ้น 140 คน ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างจากการจัดเวทีประชาคม จำนวน 2 ครั้ง ทั้งหมดรวม 980 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ข้อมูลเกี่ยวกับปรากฏการณ์การเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง การเรียนรู้และการกลมเกลียวทางการเมืองในจังหวัดปทุมธานี โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ และรวมทั้งเป็นผู้รู้เกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมือง และแบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อรูปแบบสภาพลเมืองจังหวัดปทุมธานีจากกลุ่มตัวอย่างประชาชนในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 500 คน สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย เปรียบเทียบความคิดเห็นจำแนกตามรูปแบบลักษณะของสภาพลเมือง

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหา และรับฟังความคิดเห็นของภาคประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองให้ไปสู่การสร้างสภาพลเมืองจังหวัดปทุมธานีพบว่า จังหวัดปทุมธานีมีลักษณะสภาพสังคมเป็นแบบสังคมกึ่งเมืองและกึ่งชนบท ที่มีลักษณะพิเศษเป็น 3 นาครา ประกอบไปด้วย ลักษณะความเป็นเขตเมือง เขตพื้นที่เกษตรกรรม และเขตอุตสาหกรรม ดังนั้นจึงมีความหลากหลายทางสังคมสูงและเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง เช่น ในเขตพื้นที่เมืองมักจะขาดการมีส่วนร่วมทางการเมืองในชุมชนและท้องถิ่นของตนเอง เขตพื้นที่การเกษตรกรรม ชุมชนมีการมีส่วนร่วมสูงกว่าสังคมเมือง แต่ในพื้นที่เขตอุตสาหกรรมเป็นประชากรแฝงเข้ามาทำงานในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีจำนวนมากจึงไม่ค่อยสนใจต่อการเมืองภาคพลเมือง นอกจากนี้ยังมีปัญหาการเมืองท้องถิ่นมีการแข่งขันกันสูงนำไปสู่ปัญหาของการซื้อเสียง นอกจากนั้นยังมีปัจจัยอื่นๆที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองภาค

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

² อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

³ อาจารย์ประจำหลักสูตรสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

* ผู้นิพนธ์หลัก e-mail : nanpha76@hotmail.com

ประชาชน เช่นปัญหาความยากจน ปัญหาขาดที่ดินทำกิน และที่อยู่อาศัย ในบางพื้นที่ไม่สามารถขับเคลื่อนการเมืองภาคพลเมืองได้ โดยเฉพาะไม่สามารถจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน

2. ผลการศึกษากระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคพลเมือง รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความเชื่อมโยงและสร้างรากฐานประชาธิปไตยให้เข้มแข็งและยั่งยืน พบว่า มีแกนนำชุมชน และกลุ่มคนที่ตื่นตัวทางการเมืองมาการรวมตัวและขับเคลื่อนการเมืองภาคพลเมืองของจังหวัดปทุมธานีมากขึ้นทั้งในการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนจำนวน 51 ตำบล จากทั้งหมด 64 ตำบล ในส่วนที่ยังไม่มีการจัดตั้ง จะรวมอยู่ในรูปของการ “ขบวนจังหวัดจัดการตนเองจังหวัดปทุมธานี” เกิดคณะกรรมการเครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัดปทุมธานี (คปจ.) ศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า จังหวัดปทุมธานี ศูนย์ประสานงานภาคพลเมือง สภาพัฒนาการเมือง จังหวัดปทุมธานี โรงเรียนพลเมืองจังหวัดปทุมธานี เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางการเมืองภาคพลเมืองจังหวัดปทุมธานี

3. สภาพพลเมืองของจังหวัดปทุมธานี รูปแบบที่เหมาะสม ควรแบ่งออกเป็นลักษณะ 2 ระดับ คือ ระดับตำบล และระดับจังหวัด ดังนั้น สภาพพลเมืองระดับตำบลจังหวัดปทุมธานี มีทั้งสิ้น 64 สภาตำบลและสภาพพลเมืองระดับจังหวัด จำนวน 1 สภา สภาพพลเมืองระดับตำบลและระดับจังหวัด ควรมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี และพิจารณาถึงอำนาจและหน้าที่ของสภาพพลเมืองจังหวัดปทุมธานี ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) บทบาทหน้าที่ด้านการพัฒนาความเป็นพลเมือง 2) บทบาทหน้าที่ด้านนโยบายสาธารณะ 3) บทบาทหน้าที่ในการตรวจสอบการทำงานทั้งการเมืองระดับชาติ และระดับท้องถิ่น รวมไปถึงการเป็นตัวแทนฟ้องร้องเจ้าหน้าที่รัฐ 4) บทบาทหน้าที่ด้านการสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน และ 5) บทบาทการมีส่วนร่วมตามร่างประเด็นรัฐธรรมนูญ 2559 ที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการสร้างความเข้มแข็งของสภาพพลเมืองได้ ในขณะที่มุมมองอีกด้านคือ อาจยังไม่นำไปบรรจุในบทบาทหน้าที่ของการสร้างสภาพพลเมืองจังหวัดปทุมธานี แต่ก็ยังต้องมีการหาวิธีการเสริมสร้างจนมั่นใจว่าสามารถนำไปกำหนดบทบาทหน้าที่ที่จะก่อให้เกิดพลังการขับเคลื่อนของสภาพพลเมืองจังหวัดปทุมธานีอย่างเข้มแข็ง และสามารถนำรูปแบบไปปรับใช้กับการสร้างสภาพพลเมืองในจังหวัดอื่นๆได้ต่อไป

คำสำคัญ : การสร้างตัวแบบสภาพพลเมือง ประชาธิปไตย จังหวัดปทุมธานี

THE STUDY OF CONSTRUCTION OF A CIVIC COUNCIL MODEL FOR STRENGTHENING THAI DEMOCRACY IN PATHUM THANI PROVINCE

Drunsak Tatiyalapra^{1*} Pisak Kalyanamitra² Aek Sichaliang³

Abstract

This research was funded by the Political Development Fund of the King Prajadhipok's Institute. The objectives of this research were 1) to inquire problems and collect opinions from people's section that affected the development of citizen politics for the establishment of Civic Council of Pathum Thani Province 2) to inquire people's political learning processes and participations, and create the linkages with Local Administrative Organizations and build the foundation of strong and sustainable democracy and 3) to construct the model for the Civic Council of Pathum Thani Province to strengthen Thai democracy.

The samples of this research were community leaders, local executives, delegates from community councils, there were 3 samples from each district, therefore, 21 samples from 7 districts. There were focused group which consisted of representatives of, the people, community leaders, Local Administrative Organizations, public officials. The participants of the first panel were 120 participants from each district, therefore, the 840 participants from 7 districts. The participants of the second panel were 20 participants from each district, therefore, the 140 participants from 7 districts. The samples of 2 panel combined were 980 participants. The instruments for this research were the in-depth interviews regarding the political phenomena, political culture, political learning and socialization in Phathum Thani. Those in-depth interviews were conduct with persons who know and understand the citizen politics. The questionnaires were used to collect opinions from 500 respondents in Phathum Thani. The data acquired were analyzed for percentages, means, and compared according to respondents' characteristics.

The research found that:

1. The problems and the hearing of opinions from the people's sector on factors affecting the development of citizen politics for the establishment of civic council of Phathum Thani revealed that Phathum Thani was the semi-urban and semi-rural society that has 3 types

¹Lecturer in Social Sciences for Development, Faculty of Humanities and Social Sciences Valaya Alongkorn Rajabhat University under Royal patronage.

² Lecturer in Public Administration , Faculty of Humanities and Social Sciences Valaya Alongkorn Rajabhat University under Royal patronage.

³ Lecturer in Information Science Faculty of Humanities and Social Sciences Valaya Alongkorn Rajabhat University under Royal patronage.

*Corresponding author, e-mail: nanpha76@hotmail.com

of city, they were, urban area, agricultural area, and industrial area, therefore, it has high level of social diversity that was crucial to the development of citizen politics. To clarify this, the urban areas had less political participation; the agricultural areas had higher political participation than urban areas; but in the industrial areas with the pseudo-citizens who immigrated for their jobs, therefore, they were not interested in citizen politics. Besides, there were problem regarding local politics which had high level of rivalry and led to vote-buying, and other factors affecting the development of citizen politics such as poverty, lack of harvesting and living land in some region that obstructed the citizen politics and made establishment of community council impossible.

2. The inquiry into the learning processes and political participations of citizens and the study of local administrative organizations and their linkage to the foundation and to strengthen democracy revealed that community leaders and people who interested in politics had gathered and drove the citizen politics in Phatum Thani more than in the past, there were the establishments of community councils in 51 sub districts out of 64 sub districts (the establishment in the remaining sub districts will be included in Phatum Thani self-management movement); there was the commission of Phatum Thani civil society network (Kor Por Jor), center for the development of citizen politics of the King Prajadhipok's Institute Phatum Thani Province, the coordination center of citizen sectors, the political development council of Phatum Thani Province, the citizen's school of Phatum Thani Province to strengthen the citizen politics of Phatum Thani Province.

3. The proper models for the citizen council of Phatum Thani Province should be the 2-level council, that is, the sub district and provincial level, therefore, there should be 64 citizen councils for 64 sub districts and 1 citizen council in the provincial level. The members of both council should be the 4-year term. The authority of the citizen council of Phatum Thani Province should be categorized into 5 areas 1) the development of citizenship 2) the public policy 3) the checking of national- and local-politics and being the citizens' representatives in suing the public officials 4) supporter of communities strengths and 5) the participation in issues in the drafted version of the 2559, B.E. constitution which could reflect the strength of citizen council. On the other aspect, these can be considered improper to be the defined roles of the civic council of Phatum Thani Province, but there were gaps to be filled in order to drive the civic council of Phatum Thani Province and made this models for the establishment of civic council in other province in the future.

Keywords : Constructing the Model for Civic Council, Democracy, Phatum Thani Province

บทนำ

ประเทศไทยผ่านการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นเวลามากกว่า 80 ปี ตลอดระยะเวลาดังกล่าว ดูเหมือนว่าระบอบประชาธิปไตยของไทยยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร รูปแบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative) ที่ถูกนำมาใช้ถือว่าเป็นหลักการที่ยอมรับ โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งกลับไม่สามารถจะขับเคลื่อนหรือส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับ ในทางตรงกันข้ามระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ที่หวังให้ผู้แทนที่ได้รับมอบอำนาจจากประชาชนจะทำหน้าที่จัดสรรและแบ่งปันผลประโยชน์มาสู่ประชาชนทุกภาคส่วนของสังคม แต่กลับกลายเป็นระบบการเมืองที่มีไว้เพื่อป้องกันและส่งเสริมระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเหล่านี้ จึงเป็นสาเหตุให้ประชาธิปไตยสนองตอบแต่ความต้องการและผลประโยชน์ของนายทุนและชนชั้นกลาง ในขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่ของสังคมไทย โดยเฉพาะชนชั้นระดับรากหญ้า กลับไม่ค่อยมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและอำนาจทางการเมืองจะเห็นได้ชัดมากขึ้น (ประภาส ปิ่นตบแต่ง 2551) เมื่อเกิดปัญหาทางการเมืองที่มีการแบ่งฝักฝ่าย โดยเฉพาะการแบ่งด้วยสัญลักษณ์แห่งสีที่เกิดจากความขัดแย้งล้วนมาจากชนชั้นนำที่มีอำนาจทางทุนและอำนาจการเมืองภาคประชาชน จึงเป็นเพียงเครื่องมือเพื่อใช้ในการต่อสู้ทางการเมืองเพียงเฉพาะกลุ่มเท่านั้น ในขณะที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรที่ผ่านมา อย่างเช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรพุทธศักราช 2550 ระบุถึงการให้ความสำคัญของภาคประชาชน การมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจ แต่ดูเหมือนว่ายังไม่ได้เป็นไปในทิศทาง ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น กลับยิ่งทำให้หน่วยงานอย่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งถือว่าใกล้ชิดกับประชาชน ยิ่งกลายเป็นการสร้าง ความอ่อนแอทางการเมืองภาคประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลายเป็นแหล่งแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์ ในขณะที่ภาคประชาชนพยายามเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองและสร้างความเข้มแข็ง เช่น มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน หรือองค์กรภาคประชาสังคม กลับกลายเป็นการสร้างความระแวงให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงยิ่งทำให้เกิดความอ่อนแอมากขึ้น ความเชื่อมโยงและความเป็นปึกแผ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชน จึงไม่สามารถเป็นเนื้อเดียวกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งอันจะนำไปสู่การเมืองภาคพลเมือง

ปัญหาทางการเมืองของสังคมไทยในวันนี้จึงยากที่จะหาทางออก หากสังคมไทยยังคงให้ความสำคัญกับชนชั้นนำที่มีพลังอำนาจที่เข้าถึงทรัพยากรและอำนาจ ดังนั้น ถ้าถือว่าประชาธิปไตยเป็นเรื่องของรูปแบบทางการเมือง (From of Government) “การเมืองภาคพลเมือง” (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, 2553 หน้า 1). จึงเป็นหนทางออกที่สำคัญของสังคมไทย เพราะการเมืองภาคพลเมือง จึงหมายความว่า การเป็นสมาชิกของชุมชนการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยนั้นๆ ด้วยความสมัครใจ และการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยก็คือการเมืองที่วางอยู่บนความสัมพันธ์ในหมู่พลเมืองที่เป็นอิสระและมีสถานะที่เท่าเทียมกันและกัน

ความเป็นพลเมืองมีความสำคัญกับความคิดเรื่องของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเพราะประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมวางอยู่บนความเชื่อ ในเรื่องความเท่าเทียมและอำนาจของพลเมืองที่จะควบคุมสังคมทางการเมืองเหมือน ๆ กัน หลักคิดดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมแตกต่างจากประชาธิปไตยแบบชนชั้นนำ เพราะประชาธิปไตยแบบชนชั้นนำเน้นไปที่การนำและการเลือกตั้ง ในขณะที่ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมกับเน้นความสำคัญของการกำหนดชีวิตตนเอง

สำหรับจังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นจังหวัดที่อยู่ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร แต่ด้วยสภาพสังคม ที่เป็นทั้งสังคมเมืองและสังคมชนบท จึงมีความหลากหลายทางสังคมแต่ที่ผ่านมาการเมืองภาคพลเมือง จังหวัดปทุมธานีได้ขับเคลื่อนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดตั้งเป็นสภาองค์กรชุมชน จำนวน 51 แห่ง และนอกจากนี้ยังมีการจัดตั้ง ในรูปแบบ “ขบวนจังหวัด” โดยมีศูนย์พัฒนา

การเมืองภาคพลเมืองจังหวัดปทุมธานี เป็นตัวประสานงานการขับเคลื่อนระดับจังหวัด ซึ่งจะมีตัวแทนผู้ประสานงานมาจากอำเภอ จังหวัด องค์กรภาคเอกชน และกลุ่มเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนการทำงานของภาคพลเมือง ดังนั้นจึงเป็นจุดเริ่มต้นแห่งความเข้มแข็งที่เกิดจากภาคพลเมือง และมีความเป็นไปได้ในการสร้างสภาพเมืองให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นต้นแบบสำหรับการนำไปสู่การจัดตั้งสภาพเมืองของจังหวัดปทุมธานีให้เกิดความเข้มแข็งของประชาธิปไตย และอาจนำต้นแบบที่ได้จากการสร้างสภาพเมืองของจังหวัดปทุมธานี และสามารถนำไปปรับใช้กับการสร้างสภาพเมืองในจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศต่อไป

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจ และตั้งคำถามถึงความเป็นไปได้ในการสร้างสภาพเมืองจังหวัดปทุมธานี เพื่อเป็นต้นแบบในการขับเคลื่อนประชาธิปไตยให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน และสามารถนำไปเป็นต้นแบบของสภาพเมืองในจังหวัดอื่นได้ โดยคณะผู้วิจัยมีคำถามและข้อสงสัยถึงประเด็นในการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การสร้างสภาพเมืองจังหวัดปทุมธานี จะเป็นการขับเคลื่อนการเมืองภาคพลเมืองได้อย่างไร แท้จริงและยั่งยืนได้หรือไม่
2. การมีสภาพเมืองจะสามารถทำให้ประชาชนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมได้หรือไม่
3. ต้นแบบของสภาพเมือง จะสามารถนำไปเป็นต้นแบบให้เกิดขึ้นกับสภาพเมืองจังหวัดปทุมธานี และจังหวัดอื่น ๆ ได้หรือไม่

วัตถุประสงค์ของวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และรับฟังความคิดเห็นของภาคประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองให้นำไปสู่การสร้างสภาพเมืองจังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคพลเมือง รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความเชื่อมโยงและสร้างรากฐานประชาธิปไตยให้เข้มแข็งและยั่งยืน
3. เพื่อสร้างต้นแบบสภาพเมืองของจังหวัดปทุมธานีและนำไปสู่ความเข้มแข็งของประชาธิปไตย

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้ จะศึกษาวิจัยการสร้างต้นแบบสภาพเมืองจังหวัดปทุมธานีที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองในเขตพื้นที่จังหวัดปทุมธานี จำนวนทั้งหมด 7 อำเภอ รายละเอียดของชุมชน ที่ทำการเก็บข้อมูล ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยการสร้างต้นแบบสภาพเมืองจังหวัดปทุมธานีที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเมือง ภาคพลเมืองในเขตพื้นที่จังหวัดปทุมธานี จำนวนทั้งหมด 7 อำเภอ ดังนี้ 1) อำเภอเมืองปทุมธานี 2) อำเภอลองหลวง 3) อำเภอธัญบุรี 4) อำเภอหนองเสือ 5) อำเภอลาดหลุมแก้ว 6) อำเภอลำลูกกา และ 7) อำเภอสามโคก

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้อาศัยอยู่ในจังหวัดปทุมธานี 7 อำเภอ 60 ตำบล 529 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น จำนวน 796,477 คน แหล่งข้อมูลจากทะเบียนราษฎร์ (DBPOP) ข้อมูล ณ วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2558 ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรจังหวัดปทุมธานี

อำเภอ	จำนวนประชากร
อำเภอเมืองปทุมธานี	187,714 คน
อำเภอลองหลวง	150,741 คน
อำเภอธัญบุรี	156,770 คน
อำเภอหนองเสือ	44,075 คน
อำเภอลาดหลุมแก้ว	45,034 คน
อำเภอลำลูกกา	166,386 คน
อำเภอสามโคก	45,757 คน
รวม	796,477 คน

ที่มา : ทะเบียนราษฎร (DBPOP) (ข้อมูล ณ วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2558)

3. กลุ่มตัวอย่าง

3.1 กลุ่มตัวอย่างจากแบบสอบถาม การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาใช้เป็นตัวแทนที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับประชากรที่เชื่อถือได้ จึงทำการกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Yamane (1967 อ้างถึงใน ธาณินทร์ ศิลปะจารุ 2549 หน้า 47) ทั้งนี้ จำนวนประชากรที่ใช้ในการศึกษามีจำนวน 796,477 คน โดยคณะผู้วิจัยยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ โดยเลือกความเชื่อมั่น 95% หรือที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า ขนาดตัวอย่างในการศึกษาค้างนี้มีจำนวน 400 คน แต่เพื่อป้องกันความผิดพลาดในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างที่อาจเกิดขึ้นได้ คณะผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดตัวอย่างให้มีจำนวน 500 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่างตัวอย่างจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับปรากฏการณ์การเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง การเรียนรู้และการกล่อมเกลாதทางการเมืองในจังหวัดปทุมธานี โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ และรวมทั้งเป็นผู้รู้เกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมือง อาทิ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่น ตัวแทนสภาองค์กรชุมชน อำเภอละ 3 คน รวมทั้งสิ้น 7 อำเภอ จำนวน 21 คน

3.3 กลุ่มตัวอย่างจากการเปิดเวทีประชาคม (Focus Groups) จากตัวแทนประชาชน ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่รัฐ โดยครั้งที่ 1 มาจาก 7 อำเภอ อำเภอละ 120 คน รวมทั้งสิ้น 840 คน และในครั้งที่ 2 ตัวแทนอำเภอละ 20 คน ทั้งหมด 7 อำเภอ รวมทั้งสิ้น 140 คน ดังนั้น จะได้ประชากรจากการจัดเวทีประชาคม จำนวน 2 ครั้ง ทั้งหมดรวม 980 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาการสร้างตัวแบบสภาพการเมืองจังหวัดปทุมธานีสู่ความเข้มแข็งของประชาธิปไตยไทย” ครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ควบคู่กัน

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) คือ แบบสอบถามเพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวแบบสภาพการเมืองจังหวัดปทุมธานี

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้เครื่องมือในการวิจัยดังต่อไปนี้

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยสัมภาษณ์กับแกนนำชุมชนที่มีความรู้ความเข้าใจ และรวมทั้งเป็นผู้รู้เกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมือง โดยมีประเด็นสำคัญการสัมภาษณ์ดังนี้

2.1.1 ปัญหาและปัจจัยใดที่ส่งผลต่อการเมืองภาคพลเมืองในจังหวัดปทุมธานี

2.1.2 ชุมชนในจังหวัดปทุมธานีมีการขับเคลื่อนการเมืองภาคพลเมืองแบบมีส่วนร่วมหรือไม่
อย่างไร

2.1.3 มีการจัดตั้งในรูปแบบองค์กร หรือคณะกรรมการต่างๆด้านการเมืองพลเมืองหรือไม่
อย่างไร

2.1.4 ปัจจัยใดที่ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ และสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคเมืองของจังหวัดปทุมธานีให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน

2.1.5 สภาพการเมืองจังหวัดปทุมธานีควรมีโครงสร้าง รูปแบบอย่างไร มีกี่ระดับ มีหน้าที่
อย่างไรบ้างที่มีความเหมาะสม

2.1.6 สมาชิกสภาพลเมืองจังหวัดปทุมธานีควรมีจำนวนเท่าไรในแต่ละระดับ มาจากที่ใดบ้าง วาระในการดำรงตำแหน่ง และควรมีบทบาทหน้าที่อย่างไรบ้าง

2.2 การสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Groups Interview) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง สำหรับนำไปจัดเวทีประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการเมืองจังหวัดปทุมธานี โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์กลุ่มดังต่อไปนี้

2.2.1 ปัญหาและปัจจัยใดที่ส่งผลต่อการเมืองภาคพลเมืองในจังหวัดปทุมธานี

2.2.2 ปัจจัยใดที่ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ และสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคเมืองของจังหวัดปทุมธานีให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน

2.2.3 สภาพการเมืองจังหวัดปทุมธานีควรมีโครงสร้าง รูปแบบอย่างไร มีกี่ระดับ มีหน้าที่
อย่างไรบ้างที่มีความเหมาะสม

2.2.4 สมาชิกสภาพลเมืองจังหวัดปทุมธานีควรมีจำนวนเท่าไรในแต่ละระดับ มาจากที่ใดบ้าง วาระในการดำรงตำแหน่ง และควรมีบทบาทหน้าที่อย่างไรบ้าง

2.3 การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) เป็นการค้นคว้าเอกสารชั้นต้น และเอกสารชั้นรองที่เกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองของจังหวัดปทุมธานี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้วางแผนการวิเคราะห์ข้อมูลไว้ในแต่ละส่วนดังนี้

ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรหรือภูมิหลังทางประชากร โดยจะใช้สถิติ ซึ่งได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการอธิบายหรือพรรณนาข้อมูล

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์หรือหาค่าความจริงเชิงโครงสร้างของตัวแปรที่วัดด้วยมาตรวัดต่างๆและเนื้อหาเกี่ยวกับพิสูจน์สมมติฐาน ของปัจจัยแต่ละตัวว่าสามารถทำได้จริงหรือไม่ ได้มากน้อยเพียงใด โดยใช้วิธี Logistic

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหา และรับฟังความคิดเห็นของภาคประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองให้นำไปสู่การสร้างสภาพพลเมืองจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดปทุมธานีมีลักษณะสภาพสังคมเป็นแบบสังคมกึ่งเมืองและกึ่งชนบท ที่มีลักษณะพิเศษเป็น 3 นครา ประกอบไปด้วย ลักษณะความเป็นเขตเมือง เขตพื้นที่เกษตรกรรม และเขตพื้นที่อุตสาหกรรม ดังนั้นจึงมีความหลากหลายทางสังคมสูงและเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง เช่น ในเขตพื้นที่เมืองมักจะขาดการมีส่วนร่วมทางการเมืองในชุมชนและท้องถิ่นของตนเอง เขตพื้นที่การเกษตรกรรม ชุมชนมีการมีส่วนร่วมสูงกว่าสังคมเมือง แต่ในพื้นที่เขตอุตสาหกรรมเป็นประชากรแฝงเข้ามาทำงานในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีจำนวนมากจึงไม่ค่อยสนใจต่อการเมืองภาคพลเมือง นอกจากนี้ยังมีปัญหาการเมืองท้องถิ่นมีการแข่งขันกันสูงนำไปสู่ปัญหาของการซื้อเสียง อีกทั้งยังมีปัจจัยอื่นๆที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองภาคประชาชน เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาขาดที่ดินทำกิน และที่อยู่อาศัย ในบางพื้นที่ไม่สามารถขับเคลื่อนการเมืองภาคพลเมืองได้ โดยเฉพาะไม่สามารถจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีมุมมองไม่ไว้วางใจและเกิดความระแวงต่อสภาองค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งไม่สนับสนุนให้ชุมชนรวมตัวกันจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน เนื่องจากเกรงกลัวว่าเมื่อมีการจัดตั้งเป็นสภาองค์กรชุมชน จะมีการตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหารและเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแท้ที่จริงการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน มีกฎหมายรองรับ นั่นคือ พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 (สำนักสนับสนุนสภาองค์กรชุมชน, 2557: 2) เพื่อใช้เป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พุดคุยแก้ไขปัญหาาร่วมกันของคนในชุมชน อาจกล่าวได้ว่า สภาองค์กรชุมชนเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อวิถีประชาธิปไตยทางตรง ในรูปแบบการปรึกษาหารือของชุมชน

2. กระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคพลเมือง รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความเชื่อมโยงและสร้างรากฐานประชาธิปไตยให้เข้มแข็งและยั่งยืน

ผลการวิจัยพบว่า แกนนำชุมชนมีความตื่นตัวทางการเมืองมาก เกิดการรวมตัวและขับเคลื่อนการเมืองภาคพลเมืองของจังหวัดปทุมธานี ภาคประชาชนได้มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนจำนวน 51 ตำบล จากทั้งหมด 64 ตำบล ในส่วนที่ยังไม่มีการจัดตั้ง จะรวมอยู่ในรูปของการจัดตั้งเป็น “ขบวนจังหวัดจัดการตนเอง จังหวัดปทุมธานี” เพื่อขับเคลื่อนการทำงานการเมืองภาคพลเมือง ในการปรึกษาหารือ และแก้ไขปัญหาาร่วมกันในแต่ละชุมชน นอกจากนี้ภาคพลเมืองจังหวัดปทุมธานีมีการจัดตั้งคณะกรรมการเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดปทุมธานี (คปจ.) การเมืองภาคพลเมืองจังหวัดปทุมธานี โดยมีการประชุมคณะทำงานในการพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองทุกเดือนเพื่อเข้าร่วมเสนอประเด็นปัญหาเชิงพื้นที่ สามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานภาคประชาสังคม การให้ข้อมูลข่าวสาร การปรึกษาหารือ ร่วมตัดสินใจในแก้ไขปัญหาและการติดตามประเมินผล โดยการทำงานภาคประชาสังคมรูปแบบนี้จะเป็นการกระจายการพัฒนาโดยให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมได้อย่างทั่วถึงในทุกพื้นที่ เป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมือง ดังนั้นคณะกรรมการเครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัดปทุมธานีจะทำงานเชื่อมโยงไปถึงสภาองค์กรชุมชนในทุกตำบล จนสามารถประสานงานการทำงานไปยังระดับจังหวัดและภาคีเครือข่ายต่างๆเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งการเมืองภาคพลเมืองจังหวัดปทุมธานี นอกจากนี้ยังมีการทำงานภาคพลเมืองในรูปแบบต่างๆ เช่น ศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า จังหวัดปทุมธานี ศูนย์ประสานงานภาคพลเมือง สภาพพัฒนาการเมือง จังหวัดปทุมธานี โรงเรียนพลเมืองจังหวัดปทุมธานี หน่วยงานเหล่านี้มีคณะกรรมการจากตัวแทนชุมชน นักวิชาการ เข้ามาหนุนเสริมการเมืองภาคพลเมืองในเชิงวิชาการให้กับชุมชนเพื่อเสริมความเข้มแข็งทางการเมืองภาคพลเมืองในจังหวัดปทุมธานี

3. **ตัวแบบสภาพการเมืองจังหวัดปทุมธานีสู่ความเข้มแข็งประชาธิปไตยไทย** ผลการวิจัยพบว่า การจัดตั้งสภาพการเมืองของจังหวัดปทุมธานี โครงสร้างสภาพการเมือง ควรแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับตำบล และระดับจังหวัด ซึ่งจังหวัดปทุมธานีมีทั้งหมด 64 ตำบล ดังนั้น สภาพการเมืองระดับตำบล จึงมีทั้งสิ้น 64 สภาพ โดยที่มาของสมาชิกสภาพเมืองระดับตำบลแต่ละแห่งจะมีจำนวนสมาชิก 12 คน ซึ่งมาจากการคัดเลือกจากกลุ่มต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ประกอบไปด้วย กลุ่มสภาองค์กรชุมชน จำนวน 3 คน กลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 คน กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน จำนวน 3 คน กลุ่มภาคเอกชน จำนวน 2 คน และกลุ่มวิชาการและปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน รวมสัดส่วนสมาชิกสภาพเมืองระดับตำบล จำนวนทั้งสิ้น 12 คน สำหรับสภาพเมืองระดับจังหวัดปทุมธานี ที่มาของสมาชิกสภาพเมืองระดับจังหวัด มีสมาชิกจำนวนทั้งสิ้น 128 คน ซึ่งมาจากการคัดเลือกตัวแทนในระดับสภาพเมืองระดับตำบลทั้ง 64 ตำบล โดยคัดเลือกตัวแทนตำบลละ 2 คนเข้ามาเป็นสมาชิกสภาพเมืองระดับจังหวัด โดยสภาพเมืองทั้ง 2 ระดับ จะใช้วิธีการคัดเลือกของกลุ่มต่าง ๆ ในแต่ละตำบลเพื่อมาเป็นตัวแทน เนื่องจากผู้มีสิทธิคัดเลือกจะทราบว่าคุณคนเหล่านั้นมีคุณสมบัติเหมาะสมกับการเป็นตัวแทนดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาพเมือง สำหรับระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี สามารถดำรงตำแหน่งได้ติดต่อกันได้ และเมื่อพิจารณาถึงอำนาจและหน้าที่ของสภาพเมืองจังหวัดปทุมธานี ซึ่งแบ่งบทบาทหน้าที่ออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

ด้านการพัฒนา พบว่า ควรมีสติธิในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์สูงสุดของรัฐ ประชาชน ชุมชน สิทธิการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ และสิทธิร้องขอข้อมูล/ตรวจสอบการใช้จ่ายเงินแผ่นดิน หรือการ จัดซื้อจัดจ้างของรัฐ มีระดับความคิดเห็นในภาพรวม เห็นด้วยกับบทบาทหน้าที่ด้านการพัฒนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 คิดเป็นร้อยละ 78.60 จะเห็นได้ว่า ปัญหาเหล่านี้เป็นประเด็นปัญหาสำคัญของสังคมไทย ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม ยังเป็นปัญหาใหญ่ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

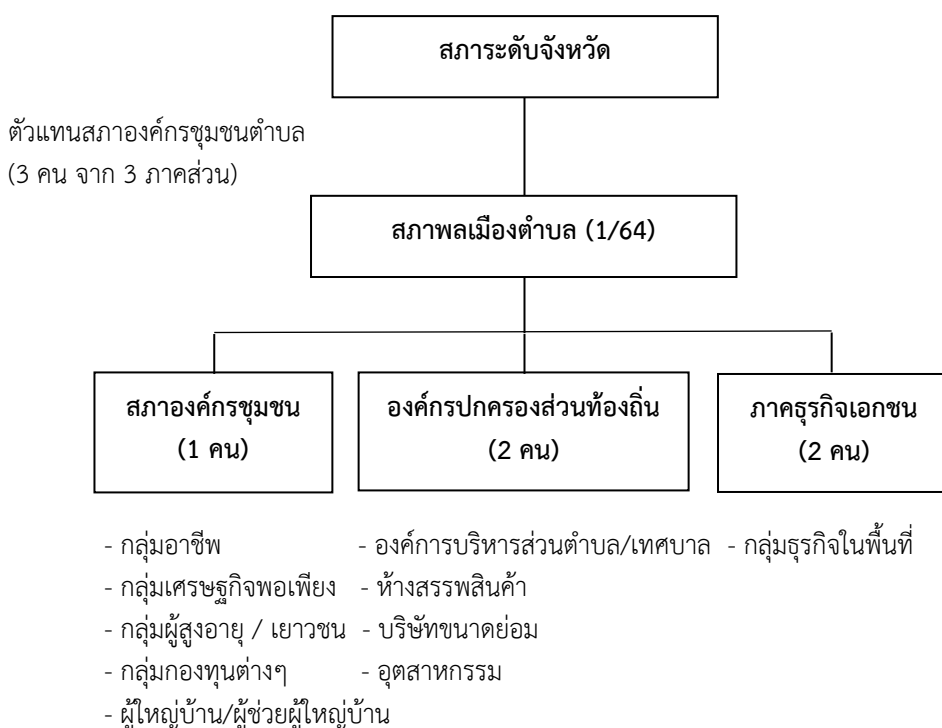
ด้านนโยบายสาธารณะ พบว่า ควรมีบทบาทรับฟัง/ปัญหา/ข้อร้องเรียน/การพัฒนาจากการประชุม เวทีประชาคมระดับหมู่บ้าน เข้าร่วมรับฟังการประชุม การนำเสนอแผนงาน ข้อบัญญัติของสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนำเสนอจากมติสภาพเมืองบรรจุจัดทำแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีระดับความคิดเห็นในภาพรวม เห็นด้วยกับบทบาทด้านนโยบายสาธารณะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 คิดเป็นร้อยละ 87.0 คือ ควรมีการประสานความร่วมมือของภาคพลเมืองระดับพื้นที่ การเข้ามาหนุนเสริมการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะเป็นแนวทางการพัฒนาที่สามารถตอบโจทย์ท้องถิ่นได้ รวมถึงการทำงานร่วมกันระหว่าง ท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งตัวแทน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสภาองค์กรชุมชน ที่มาจากกลุ่มประเด็นต่าง ๆ ในพื้นที่ด้วยการทำงานที่เป็นจิตอาสา สามารถปิดช่องโหว่ของประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) โดยจะเรียกว่า ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ (Deliberative Democracy) ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นได้

ด้านการตรวจสอบ พบว่า หากเพิ่มบทบาทของสภาพเมืองที่จะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของทั้งภาครัฐ ราชการส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งภาคเอกชน ซึ่งจะทำให้ภาคพลเมืองมีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ รวมถึงประเด็นทางสังคมที่ภาคเอกชนสร้างปัญหาที่มีผลกระทบต่อชุมชนโดยขาดการคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมในการประกอบการธุรกิจ ดังนั้นการมีบทบาทหน้าที่ของสภาพเมืองจึงช่วยให้เกิดตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีระดับความคิดเห็นในภาพรวม เห็นด้วยกับบทบาทหน้าที่ด้านการตรวจสอบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 คิดเป็นร้อยละ 87.2 คือ ด้านการมีร้องขอให้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ราชการส่วนภูมิภาค ตั้ง

คณะกรรมการไต่สวน สอบสวน ร่วมกันในเรื่องต่างๆ เช่น ปัญหาการทุจริต ปัญหาชุมชน ฯลฯ และสามารถรับเรื่องร้องเรียนและสามารถฟ้องร้องแทนประชาชนได้

ด้านการสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า ควรมีการสนับสนุนงานวิชาการระดับพื้นที่ และสนับสนุนงบประมาณกลุ่ม/เครือข่าย รวมทั้งการทำงานในลักษณะการรณรงค์และเผยแพร่สื่อสาธารณะ มีความเห็นในภาพรวม เห็นด้วยกับบทบาทหน้าที่ด้านการสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 คิดเป็นร้อยละ 88.6 เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมในระดับชุมชนถือว่าเป็นรากฐานประชาธิปไตยให้เกิดความเข้มแข็ง

ด้านการมีส่วนร่วมตามร่างรัฐธรรมนูญ2559(ฉบับ ศ.ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ซึ่งเป็นประธาน คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ แต่ไม่ผ่านมติ) พบว่า มีค่าเฉลี่ย 4.36 เท่ากับระดับ เห็นด้วย

อภิปรายผล

ประเด็นด้านสภาพปัญหา และรับฟังความคิดเห็นของภาคประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเมือง ภาคพลเมืองให้นำไปสู่การสร้างสภาพพลเมืองจังหวัดปทุมธานี จะเห็นว่าจังหวัดปทุมธานีมีความหลากหลายของผู้คนเพราะด้วยสภาพสังคมเป็นแบบสังคมกึ่งเมืองและกึ่งชนบท ที่มีลักษณะพิเศษเป็น 3 นาครา ประกอบไปด้วย ลักษณะความเป็นเขตเมือง เขตพื้นที่เกษตรกรรม และเขตพื้นที่อุตสาหกรรม ดังนั้นระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองจึงมีความแตกต่างกันของบริบท เช่น ชุมชนในเขตเมืองระดับการมีส่วนร่วมน้อยกว่าชุมชนในเขตพื้นที่เกษตรกรรม ในขณะที่เขตพื้นที่อุตสาหกรรม เป็นชุมชนที่คนต่างถิ่นหรือที่เรียกว่า “ประชากรแฝง” เข้ามาอยู่อาศัยเพื่อการทำงานจึงเกิดการมีส่วนร่วมน้อยในการพัฒนาการเมืองการพลเมือง นอกจากนี้ปัญหาของมีการแข่งขันทางการเมืองท้องถิ่นสูง ประชาชนถูกซื้อสิทธิขายเสียงสะท้อนให้เห็น

การขาดความสนใจทางการเมือง เพราะด้วยความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อภาวะความสนใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น ภาวะความยากจน การขาดที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย เป็นต้น ประเด็นต่างๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดความอ่อนล้าของชุมชนโดยเฉพาะชุมชนภาคเกษตรกรรม แม้จะมีแกนนำชุมชนบางชุมชนพยายามพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองให้มีความเข้มแข็งแต่ไม่สามารถดำเนินการได้เป็นรูปธรรม เช่น ไม่สามารถจัดตั้งเป็นสภาองค์กรชุมชนได้เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สนับสนุนในการจัดตั้งเพราะมองว่าจะกลายเป็นองค์กรที่เข้ามาตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้นประเด็นสภาพปัญหาการเมืองภาคพลเมืองของจังหวัดปทุมธานีดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ สุจิต บุญบงการ (2542) มองว่าปัญหาการเมืองไทยขาดเสถียรภาพ และนักการเมืองขาดเอกภาพ เพราะขณะที่คนในระดับล่างอ่อนแอเพราะความเหลื่อมล้ำสูงขึ้น ทางออกคือ การให้ประชาชนปฏิรูปการเมือง โดยการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน ซึ่งขณะนี้มีการจัดตั้งแล้วกว่า 2,000 ตำบล ซึ่งมีแนวคิดการทำงานให้ประชาชนเป็นใหญ่ มีส่วนร่วมจากฐานล่างขึ้นบน ดำเนินงานในหมู่บ้านขึ้นมาตำบล อำเภอ จังหวัด และประเทศ การทำแบบนี้ทำให้ชาวบ้านได้เรียนรู้และตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ในภาพของกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของจังหวัดปทุมธานี มีกลุ่มแกนนำชุมชนที่มีความตื่นตัวทางการเมืองสูงได้มีการทำงานขับเคลื่อนการเมืองภาคพลเมือง โดยผลักดันให้มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน ปัจจุบันมีการจัดตั้ง จำนวน 51 ตำบล จากทั้งหมด 64 ตำบล ซึ่งการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนได้จำนวนมากได้เช่นนี้ สะท้อนให้เห็นการทำงานอย่างจริงจังของแกนนำชุมชนมีความตื่นตัวทางการเมืองภาคพลเมืองอย่างมาก นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งคณะกรรมการประชาสัมพันธ์จังหวัดปทุมธานี หรือที่เรียกว่า คปจ. เพื่อให้ชุมชนและตัวแทนชุมชนสามารถร่วมเสนอประเด็นปัญหาเชิงพื้นที่ สามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานภาคประชาสังคม การให้ข้อมูลข่าวสาร การปรึกษาหารือ ร่วมตัดสินใจในแก้ไขปัญหาและการติดตามประเมินผล โดยการทำงานภาคประชาสังคมรูปแบบนี้จะเป็นการกระจายการพัฒนาโดยให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมได้อย่างทั่วถึงในทุกพื้นที่ เกิดข้อสรุปของการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่สำหรับการทำงานของคณะกรรมการประชาสัมพันธ์จังหวัดปทุมธานี (คปจ.) ได้กำหนดรายประเด็นปัญหาและการพัฒนาใน 7 อำเภอของจังหวัดปทุมธานี ซึ่งการทำงานจะประสานกับสภาองค์กรชุมชน และยังเชื่อมโยงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและจังหวัดต่อไป อีกทั้งแกนนำและภาคพลเมืองจังหวัดปทุมธานียังมีการมีส่วนร่วมในการทำงานกับศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้าจังหวัดปทุมธานี ศูนย์ประสานงานภาคพลเมืองสภาพพัฒนาการเมือง จังหวัดปทุมธานี และโรงเรียนพลเมืองจังหวัดปทุมธานี กลุ่มและเครือข่ายภาคพลเมืองเหล่านี้มีคณะกรรมการจากตัวแทนชุมชน นักวิชาการ เข้ามาหนุนเสริมการเมืองภาคพลเมืองในเชิงวิชาการให้กับชุมชนเพื่อเสริมความเข้มแข็งทางการเมืองภาคพลเมืองในจังหวัดปทุมธานี จะเห็นว่าการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองจังหวัดปทุมธานีมีความเข้มข้นมากขึ้น จนสามารถเกิดแนวคิดในการพัฒนาไปสู่ “สภาพลเมืองจังหวัดปทุมธานี” ของภาคพลเมือง ดังนั้นในประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดสำนักการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของ Arnstien (อ้างถึงใน กาญญา แก้วเทพ 2559 :39) ที่ได้นำเสนอ “บันไดแห่งการมีส่วนร่วมของพลเมือง” ได้แก่ 1) การจัดการแบบเบ็ดเสร็จโดยตรง 2) การบำรุงรักษา 3) การร่วมให้ข้อมูล 4) การให้คำปรึกษา 5) การร่วมแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น 6) การร่วมเป็นพันธมิตร 7) การส่งตัวแทนเข้าร่วมใช้สิทธิในการตัดสินใจ 8) การควบคุมการตัดสินใจโดยพลเมือง Arnstien ยังอธิบายให้เห็นว่าถ้าการมีส่วนร่วมของพลเมืองมีลักษณะตาม ขั้นที่ 1-4 ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมแบบเทียม (pseudo-participation) ส่วนขั้นที่ 5-8 เป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (genuine participation) ดังนั้นเมื่อวิเคราะห์การเรียนรู้และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคพลเมืองจังหวัดปทุมธานี จะเห็นว่าแกนนำชุมชนพยายามให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพราะมีการ

สร้างการให้คำปรึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเป็นพันธมิตร จนทำให้ภาคพลเมืองจังหวัดปทุมธานีได้มีแนวคิดในการผลักดันให้เกิดสภาพพลเมืองจังหวัดปทุมธานีอย่างเป็นรูปธรรม

ดังนั้นนักวิจัยศึกษาตัวแบบสภาพพลเมืองจังหวัดปทุมธานีสู่ความเข้มแข็งประชาธิปไตยไทย ผลการวิจัยพบว่าการจัดตั้งสภาพพลเมืองของจังหวัดปทุมธานี โครงสร้างสภาพพลเมือง ควรแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับตำบล และระดับจังหวัด ซึ่งจังหวัดปทุมธานีมีทั้งหมด 64 ตำบล ดังนั้น สภาพพลเมืองระดับตำบล จึงมีทั้งสิ้น 64 สภาพ โดยที่มาของสมาชิกสภาพพลเมืองระดับตำบลแต่ละแห่งจะมีจำนวนสมาชิก 12 คน ซึ่งมาจากการคัดเลือกจากกลุ่มต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ประกอบไปด้วย กลุ่มสภาองค์กรชุมชน จำนวน 3 คน กลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 คน กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน จำนวน 3 คน กลุ่มภาคเอกชน จำนวน 2 คน และกลุ่มวิชาการและประชาชนชาวบ้าน จำนวน 2 คน รวมสัดส่วนสมาชิกสภาพพลเมืองระดับตำบล จำนวนทั้งสิ้น 12 คน สำหรับสภาพพลเมืองระดับจังหวัดปทุมธานี ที่มาของสมาชิกสภาพพลเมืองระดับจังหวัด มีสมาชิกจำนวนทั้งสิ้น 128 คน ซึ่งมาจากการคัดเลือกตัวแทนในระดับสภาพพลเมืองระดับตำบลทั้ง 64 ตำบล โดยคัดเลือกตัวแทนตำบลละ 2 คนเข้ามาเป็นสมาชิกสภาพพลเมืองระดับจังหวัด โดยสภาพพลเมืองทั้ง 2 ระดับ จะใช้วิธีการคัดเลือกของกลุ่มต่าง ๆ ในแต่ละตำบลเพื่อมาเป็นตัวแทน เนื่องจากผู้มีสิทธิ์คัดเลือกจะทราบว่าบุคคลเหล่านั้นมีคุณสมบัติเหมาะสมกับการเป็นตัวแทนดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาพพลเมือง สำหรับระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี สามารถดำรงตำแหน่งได้ติดต่อกันได้ และเมื่อพิจารณาถึงอำนาจและหน้าที่ของสภาพพลเมืองจังหวัดปทุมธานี ซึ่งแบ่งบทบาทหน้าที่ออกเป็น 5 ด้าน 1) บทบาทหน้าที่ด้านการพัฒนาความเป็นพลเมือง 2) บทบาทหน้าที่ด้านนโยบายสาธารณะ 3) บทบาทหน้าที่ในการตรวจสอบการทำงานทั้งการเมืองระดับชาติ และระดับท้องถิ่น รวมไปถึงการเป็นตัวแทนฟ้องร้องเจ้าหน้าที่รัฐ 4) บทบาทหน้าที่ด้านการสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน และ 5) บทบาทการมีส่วนร่วมตามร่างประเด็นรัฐธรรมนูญ 2559 ผลงานวิจัยนี้จึงมีความแตกต่างจากรูปแบบสภาพพลเมืองของจังหวัดเชียงใหม่ดังที่ สวิง ต้นอุด (2556) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบสภาพพลเมืองที่เหมาะสมสำหรับเชียงใหม่จัดการตนเอง” พบว่า 1) สภาพพลเมืองจังหวัดเชียงใหม่ไม่เน้นโครงสร้าง หรือการดำรงตำแหน่งที่ตายตัวแต่เน้นให้ความสำคัญกับพลวัตของขบวนการพลเมือง เน้นการสร้างเสริมกระบวนการให้มิกสไกสนับสนุนให้พลเมืองมีความเข้มแข็ง เชื่อมประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ในด้านอำนาจหน้าที่ของสภาพพลเมือง จะมีหน้าที่ 6 ด้านประกอบไปด้วย ด้านประสานความร่วมมือระหว่างพลเมืองกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านสนับสนุนความเข้มแข็งภาคพลเมือง ด้านจัดการหรือส่งเสริมภาคพลเมืองในนโยบายสาธารณะ ด้านการจัดการตนเองของกลุ่มเครือข่ายภาคพลเมือง ด้านการเป็นองค์กรที่ฟ้องร้องแทนประชาชน และด้านการมีอำนาจขอข้อมูลประชาชน อย่างไรก็ตามสภาพพลเมืองจังหวัดปทุมธานี และสภาพพลเมืองจังหวัดเชียงใหม่จัดการตนเอง มีจุดมุ่งหมายที่มีความสอดคล้องตามแนวคิดการเกิดขึ้นสภาพพลเมือง ดังที่ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล(2553:3) มองว่า สภาพพลเมืองเกิดขึ้นเนื่องจากข้อจำกัดในบริบทของประชาธิปไตยแบบตัวแทนของไทยที่ผสมผสานกับระบอบเดิมอันไม่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย เช่นระบบศักดินาอุปถัมภ์และความเหลื่อมล้ำสุดขั้วในทางเศรษฐกิจทำให้ผู้แทนในระบอบประชาธิปไตยไม่สามารถแสดงบทบาทเป็นผู้แทน ดังนั้นจึงต้องการการมีส่วนร่วมทางตรงของประชาชนเพื่อให้รัฐตอบสนองความต้องการของประชาชนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรกำหนดเป็นพระราชบัญญัติการจัดตั้งสภาพพลเมืองจังหวัดเพื่อกระตุ้นให้เกิดการขับเคลื่อนการทำงานของภาคพลเมืองอย่างเป็นรูปธรรม มีระบบและกลไกชัดเจนในบทบาทหน้าที่การมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา

1. ควรมีการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน ในการเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชน โดยเฉพาะข้อมูลของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เจ้าหน้าที่รัฐ โดยจะต้องปลอดจากการแทรกแซง และการขัดขวางการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในการเสนอข้อมูลข่าวสารเพื่อให้พลเมืองได้ทราบข่าวสารข้อมูล
2. ควรส่งเสริมสิทธิการมีส่วนร่วมของพลเมืองในกระบวนการพิจารณาการปฏิบัติราชการทางการปกครอง
3. ควรสร้างการรับรู้ของประชาชนในการจัดตั้งสภาพลเมืองภาคเมือง ว่ามีบทบาทหน้าที่อย่างไร เหตุใดประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในสภาพลเมือง
4. โครงสร้างสภาพลเมืองรูปแบบ หน้าที่ จะสามารถนำไปเป็นแนวทางในพื้นที่ ภายใต้เงื่อนไขที่พื้นที่ในจังหวัดนั้นมีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนในพื้นที่ของจังหวัดครอบคลุม มีเครือข่ายในภาคประชาชนในพื้นที่ จังหวัดนั้นๆมากพอสมควรในการขับเคลื่อนการเมืองภาคพลเมือง
5. สภาพลเมืองจะเกิดเป็นรูปธรรมจะต้องให้ความสำคัญการเมืองภาคพลเมือง และได้รับไว้ในรัฐธรรมนูญ เพื่อที่จะทำให้เกิดสภาพลเมืองจังหวัดที่เป็นรูปธรรม และจะเกิดความเข้มแข็งของภาคพลเมืองซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในระบอบประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะงานวิจัยในครั้งต่อไป

1. การศึกษานโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนการจัดตั้งสภาพลเมืองระดับจังหวัดอย่างเป็นรูปธรรม
2. การศึกษาเปรียบเทียบตัวแบบสภาพลเมืองในประเทศไทยและสภาพลเมืองในต่างประเทศ
3. การศึกษาเปรียบเทียบสภาพลเมืองจังหวัดปทุมธานีกับสภาพลเมืองในจังหวัดใกล้เคียง หรือจังหวัดที่มีการจัดตั้งสภาพลเมือง
4. การศึกษาบทบาท อำนาจ หน้าที่ของสภาพลเมืองจังหวัดของประเทศไทย
5. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาท/หน้าที่ของสภาพลเมืองกับส่วนราชการในจังหวัด และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพิ่มเติม
6. ควรมีการศึกษาดูบทบาทสภาพลเมืองในการพัฒนาประชาธิปไตย กรณีศึกษาเปรียบเทียบในทุกพื้นที่/ภาค

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. (2559).งานวิชาการเพื่อสังคม:หลักการและวิธีการ.กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)
- ธารินทร์ ศิลปะจารุ. (2549). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพฯ ประพาส ปันตกแต่ง. (2551).การเมืองบนท้องถนน 99 วันสัมภาษณ์คนจน และประวัติศาสตร์การเดินทางชุมชนประท้วงในสังคมไทย.กรุงเทพฯ.ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา:มหาวิทยาลัยเกริก
- เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. (2553). การเมืองภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตยไทย.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษาเสรี พงศ์พิศ.(2555).แผนที่ชีวิต เข้มทิศชุมชน.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พลังปัญญา
- สุจิต บุญบงการ .(2542).การพัฒนาการเมืองไทย : ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหาร สถาบันทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน.พิมพ์ครั้งที่4. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สวิง ดันอุต.(2556). การศึกษารูปแบบสภาพเมืองที่เหมาะสมสำหรับเชียงใหม่จัดการตนเอง.กรุงเทพฯ”

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

บทวิเคราะห์สภาพเมือง. <https://www.academia.edu/7793191/> [สืบค้นเมื่อวันที่ 15พฤษภาคม 2559]

บริบทจังหวัดปทุมธานี.หมวดการปกครอง. <http://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดปทุมธานี> [สืบค้นเมื่อวันที่ 15
พฤษภาคม 2559]

Cronbach, Lee J. (1970). Essentials of Psychological Testing. New York: CBS Publishing.